

Fagbevægelsens rolle i opgøret med vækst-økonomien

Skrevet af: **Ole Busck** | Offentliggjort: 15. august 2011

Fagbevægelsen har i en tidligere fase af kapitalismen været en central kraft i reguleringen af en tøjlesløs markedsøkonomi til i højere grad at tjene almene interesser. I Norden, i det meste af Europa og i de angelsaksiske lande, sågar i USA, har fagbevægelsen spillet en stor rolle i tilblivelsen af de 'socialstater' og den 'blandingsøkonomi', som voksede frem især efter 2. verdenskrig. Det var ikke uden grund, at Margaret Thatcher og Ronald Reagan sigtede på fagbevægelsens samfundsmæssige magtpositioner, da de satte deres nyliberale felttog ind i 1980'erne.

Herhjemme har fagbevægelsen "sejret ad helvede til ... godt" med LO-formand Thomas Niensens ord fra 1982, omend arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet og deres konstante fokus på rationalisering og produktivitetsforøgelse aldrig er blevet antastet. Velstanden voksede, også velfærden, især i de første årtier efter krigen. Bortset fra den voksende gruppe af udstødte på overførselsindkomster har fagbevægelsen kunnet indfri sit hovedmål, at sikre beskæftigelsen. På arbejdspladserne sikrede samarbejdsregimet, at arbejdsgiverne kunne fastholdes på forhandling og kompromis.

Det blev sværere at opretholde styrken både på arbejdsmarkedet og i samfundspolitikken i øvrigt efterhånden som den nyliberale politik slog igennem i løbet af 1980'erne. 'Velfærds kapitalismen' blev med Ove K. Pedersens ord erstattet af 'konkurrence kapitalismen' allerede i 1990'erne, og 'Welfare' blev til 'Work first'. Under VK-regeringen har den danske 'Flexicurity' model for arbejdsmarkedet fået et afgørende knæk: Mens virksomhederne fortsat kan hyre og fyre uden begrænsninger, er lønmodtagernes sikkerhedsnet som ledige alvorligt forringet.

Parallelt med denne udvikling har LO-fagbevægelsens medlemmer i stigende grad vendt den ryggen. 3-400.000 medlemmer er over få år forsvundet, og interessen blandt de yngre har aldrig været lavere. Selv ikke den stærkt stigende ledighed i 2008 vendte billedet, i 2009 meldte 34.000 sig ud. Nogle mener, det er fordi medlemmerne oplever, at fagbevægelsen har solgt ud af sine mærkesager, især lønkrav, andre peger på ændringen af A-kassereglerne, der har givet de 'gule' fagforeninger frit spil for slagtilbud. Uanset årsagen, så er medlemmernes manglende opslutning og den stærkt faldende faglige aktivitet på arbejdspladserne et fatalt svaghestegn. Det giver arbejdsgiverne og den borgerlige fløj blod på tanden og styrker deres filosofi om, at enhver er sin egen lykkes smed, som markedet rækker sin usynlige hånd til.

Der savnes i denne situation i fagbevægelsen en erkendelse af, at den tidligere, mere regulerede kapitalisme, der respekterede fagbevægelsen som en medspiller i opretholdelsen af social stabilitet og dermed også økonomisk vækst, er uigenkaldeligt forbi. Denne Keynes-inspirerede form for kapitalisme, der indebar en slags 'social kontrakt' mellem samfundsklasserne til gavn for både beskæftigelse og vækst fungerede fra midt i 1930'erne og frem til 1980'erne, hvor den blev dømt hæmmende for kapitalens fortsatte ekspansion. De afbalancerende samfundsinstitutioner og reguleringen af økonomien blev set som en lænke i jagten på ressourcer og profitter, som i tiltagende grad foregik på tværs af nationale grænser. Selv ikke finanskrisen fra 2008, som fortsat ryster europæisk og amerikansk økonomi, har bragt kontrol og regulering af kapitalen og markedet på banen igen. Med gigantiske skatteyderbetalte tilskud synes politikerne tværtimod opsat på at give finanskapitalen kunstigt åndedræt.

Historien gentager sig

I et overordnet historisk perspektiv er den (ny)liberale udviklings frisættelse af økonomien fra et samfundsmæssigt ansvar for længst beskrevet af Karl Polanyi, hvis hovedværk 'The Great Transformation' udkom i 1944, samme år som nyliberalismens fader, F.A. von Hayek's klassiker, 'The Road to Serfdom'. Hvor Hayek advarede mod faren for kommunisme (Serfdom), hvis man lod staten og andre samfundsmæssige institutioner få magt, påviste Polanyi den uundgåelige 'disembedding' eller frisættelse af økonomien, som historisk altid har ledsaget opgivelsen af markedsregulering.

Det interessante for Polanyi heri var de uundgåelige sociale konsekvenser af sådanne historiske bølger. Ligeså falsk som forestillingen om markedets selvregulerende kraft er, ligeså sikkert er det, at frisættelsen af markedet resulterer i en folkelig, samfundsmæssig modbevægelse som reaktion mod tøjlesløsheden og dens sociale effekter. Hvilken politisk karakter denne modbevægelse får, er det derimod ikke til at forudsige. For Polanyi var fascismen et lige så sandsynligt resultat som den regulerede socialstat, der voksede frem med arbejderbevægelsens deltagelse i nogle europæiske lande og til dels i USA.

Når en tilbagevenden til tidligere tiders form for reguleret kapitalisme ikke virker mulig, skyldes det også at de strukturelle forudsætninger har ændret sig radikalt i kraft af globalisering, herunder multinationale selskabers og finanskapitalens dominans. Dertil kommer, at arbejderbevægelsen langt fra udgør den folkeligt mobiliserende og samlende kraft, som tidligere gjorde den til en uomgængelig medspiller. Endelig er der i befolkningen sket en kulturel individualiseringsproces, som afspejler en myndiggørelse, men også en rodløshed. Lønmodtagerne identificerer sig ikke længere automatisk med fagbevægelsen eller et arbejderparti.

Hvilken form for folkelig modbevægelse er da mulig? Og hvem skal gå forrest i kampen for et alternativ til en tøjlesløs markedskapitalisme, som udover sine indbyggede krisetendenser tilmed løber ind i stigende vanskeligheder og konflikter ved fremskaffelsen af de ressourcer og bortskaffelsen af det affald, som vækstparadigmet er forbundet med?

Blandt nogle af kapitalens frontfigurer er der stigende bekymring over økonomiens og virksomhedernes manglende samfundsmæssige forankring og ansvar. Når Klaus Schwab, stifter og leder af World Economic Forum (Davos-mødet), advarer industriens ledere og politikere mod alene at søge profit og tilfredsstillelse af aktionærinteresser, udtrykker han en reel bekymring over konsekvenserne. Det meste af virksomhedernes megen snak om 'social ansvarlighed', er imidlertid imagepleje og tilslører at det fortsat er resultaterne på bundlinien, der tæller. Kun hvis kundernes præferencer spiller direkte ind på indtjeningen, har det virkning, og det er sjældent. Der er et ubrydeligt kredsløb mellem kapitalvækst og forbrugsvækst, som begge er styret af nogle iboende drivkræfter, det er vanskeligt at bryde, således som rapporten fra den britiske regerings bæredygtighedskommission v. Tim Jackson, 'Prosperity without growth', viser det. Det er næppe fra kapitalen selv eller fra befolkningen som forbrugere (og pensionsaktionærer) kraften til en modbevægelse skal komme.

Der har allerede længe tegnet sig konturerne af en folkelig modbevægelse, der ligesom fascismen ser årsagen til den sociale utryghed i kraft af økonomiens frisættelse i 'de fremmede'. Det er xenofobien, herhjemme udtrykt ved Dansk Folkeparti. Det er uvist, hvor stor og omfattende denne modbevægelse kan blive, men fronterne skærpes nationalt som globalt. Det værste er, at partiet formentlig med rette kalder sig Danmarks største arbejderparti. På byggepladserne, i fabrikernes og butikkernes kantiner mv. høres ofte parties retorik, når talen falder på, hvorfor beskæftigelsen er truet og den sociale tryghed forsvundet.

Fagbevægelsens svar

Det er i denne sammenhæng fagbevægelsen skal kende sin besøgstid. Den har ikke længere den position eller magt, der skal til for at afbalancere kapitalens finansielle og globale udskejelser. Udspillet med økonomisk demokrati fra sidst i 70'erne, som både kom for sent i forhold til kapitalens og politikernes nyorientering og i en form, som ikke afspejlede lønmodtagernes interesser, var vel arbejderbevægelsens sidste forgæves forsøg på at opretholde positionen. At fastholde strategien som vækstpartner for kapitalen er heller ikke længere et troværdigt svar på den rødøshed og utryghed, der præger dagens arbejdspladser.

Fagbevægelsens mangeårige strategi med at decentralisere overenskomster og forhandlinger til virksomhedsniveau er for så vidt i overensstemmelse med den

individualiserings- og selvstændighedsproces, der har fundet sted blandt medlemmerne, men den giver dem for det første ikke magt til på arbejdspladserne at modstå virksomhedernes rationaliseringsinitiativer og uafledelige omlægninger af konkurrencehensyn. For det andet er strategien ikke et svar på den rodløshed og utryghed, der samtidig præger medlemmerne, og som dag for dag tiltager, når man ikke ved om man er købt eller solgt, eller hvad man skal lave i næste uge.

Både på private og offentlige arbejdspladser er styringen efter markedskoncepter i tiltagende grad tilrettelagt af en fjern ledelse, og risikoen for at arbejdets indhold og formål forandrer sig, er blevet et belastende pres, som fællesskab og tillidsfolk ikke længere kan hamle op med. Det ses i statistikkerne over psykiske arbejdsskader og udstødning, som har været i stigning samtidig med at den nye 'fleksible' kapitalisme har bredt sig, og det ses i den manglende opslutning til det faglige arbejde. Rodløsheden næres af arbejdets og arbejdsforholdets uophørligt skiftende karakter, og den næres af manglen på fællesskab og orientering i den samfundsmæssige tilværelse.

Fagbevægelsens svar på medlemskrisen synes i de mere bevægelige dele af den, som ikke blot tyer til udvidelse af service-orienteringen, at være inspireret af den engelske fagbevægelses svar på Margaret Thatcher: En genoplivning af den lokalt organiserende aktivitet i bevægelsen. Det drejer sig om at komme ud på arbejdspladserne, være i direkte dialog med medlemmerne og i sin politik og aktivitet afspejle deres umiddelbare interesser. Det virker som en konstruktiv strategi, der fænger blandt de engagerede grupper i bevægelsen.

Den opfylder således et væsentligt krav til en folkelig modbevægelse, idet den kommer nedefra og er forankret i almindelige menneskers erfaringer og liv. Men den savner et fremadrettet perspektiv om et bedre liv og en bedre verden. Hvad stiller organisatoren op over for den utryghed i arbejdslivet, som han eller hun møder på arbejdspladsen, og den afmagt, som folk føler i deres samfundsmæssige liv? Her kommer fagbevægelsen, ja hele arbejderbevægelsen til kort, for den har ikke noget svar på den globale kapitalismes skalten og valten med både menneskelige og naturlige ressourcer.

Man kan ikke forvente, at fagbevægelsen stiller sig op og råber: 'Modvækst'. 'Stop den fatale vækstspiral, skru ned for ambitionerne om øget forbrug!' For den tænker, fodslæbende, stadig i det gamle økonomiske paradigme, hvor vækst også gav mere beskæftigelse. Men man kunne måske forvente, at den lyttede mere til medlemmerne og orienterede sig mere realistisk mod de forandrede samfundsmæssige vilkår. For det første giver økonomisk vækst i dag ikke nødvendigvis mere beskæftigelse. Der er mange tegn på, at væksten overalt i de vestlige lande er jobløs, for det andet har den efter alt at dømme begrænset levetid i

betragtning af både andre økonomiers stigende dominans på verdensmarkedet og ressourceudtømmningen.

Grønne job

Noget er der sket i fagbevægelsen. Hardy Hansen, 3F/SID's tidligere formand, der med støtte fra Svend Auken i miljøministeriet kortlagde muligheden for 'grønne job' i 90'erne, var den første, der tog miljøtruslen alvorligt. Tanken om på en gang at markere fagbevægelsen i miljøkampen og skabe ny beskæftigelse for medlemmerne har bredt sig. Noget herhjemme, men endnu mere i europæisk fagbevægelse - ja, selv i USA's fagbevægelse - hvor man arbejder for øgede miljøkrav til produktionen og klart støtter det forslag om en "Green New Deal", der blev lanceret af FN's miljøorganisation UNEP.

Bortset fra forbund i bestemte sektorer som bilindustrien, der er særlig ramt af krisen, tror fagbevægelsen i stigende grad på beskæftigelse gennem miljøinvesteringer. Der foreligger da også en lang række undersøgelser af, hvorledes miljøkrav og grønne investeringer kan give -beskæftigelse uden at belaste samfundsøkonomien. Den formentlig største undersøgelse af perspektiverne ved en grøn omstilling af økonomien er udført i 2008 ved det amerikanske Cornell universitet for UNEP og ILO. Heri dokumenteres, at en global omstilling til en mindre fossilt baseret og mere bæredygtig økonomi kan skabe et stort antal grønne job på tværs af en række sektorer og dermed blive en motor for udvikling.

Al Gore fremhæver i sin nye bog 'Vores valg' de mange jobmuligheder, der ligger i en mere bæredygtig energiforsyning. Han tror på en grøn markedsøkonomi. Den skal blot hjælpes på vej gennem omlægning af skatter og afgifter og investeringer i nye energiformer. Tim Jackson er mere radikal og går direkte i kødet på den fatale produktions-forbrugs spiral i vækstmodellen. Han fremhæver i modsætning til Gore teknologiens uformåen i forhold til at sikre den øgede effektivitet i ressourceforbruget, der kan hamle op med fortsat økonomisk vækst. Hans søgen efter en makroøkonomisk model, der kan sikre økonomisk vækst og social stabilitet uden samtidig at overbelaste miljøet ender resultatløst, men dermed sætter han præcist fingeren på det ømme punkt, nemlig selve 'vækstmaskinen'. Derfor spørger han til sidst, om ikke det er selve tanken om en sådan maskine, den er gal med. For ikke alene truer denne maskine natur og miljø, den fører også bestandigt til højere arbejdsproduktivitet, hvorfor den uafslægt skaber arbejdsløshed.

Det er på dette centrale punkt, at fagbevægelsen kunne tænkes at have et andet bud, som ikke bare ville sikre beskæftigelse, men også kunne vende dens nedgang og stigende impotens til fremgang og betydning. Frem for blot at satse på fordeling af arbejdet, som svar på et vigende udbud af arbejde, handler det om satse på et andet og et bedre arbejde, som dermed også vil være tilgængeligt for flere. Arbejdet

skal måles på andet end dets rent kvantitative resultat, det skal også handle om dets kvalitet, herunder om det bidrager til et bæredygtigt samspil mellem menneske og miljø.

For et ordentligt indhold i arbejdet

Fagbevægelsen må og skal tænke beskæftigelse. Men i stedet for blot at begribe det som et resultat af vækst, må den se det som et formål i sig selv - hånd i hånd med miljøhensyn. Den må så at sige ind i produktionens værksted og blande sig i dens formål og funktion. Den må bekæmpe de mekanismer, der betyder at nogle arbejder mere og mere, mens flere og flere udstødes. Den må kunne foreslå en vej til ikke blot at sikre jobbet for dem, der har et, men også nye og bedre jobs. Den kunne starte med at lytte langt mere til de ønsker, lønmodtagerne har om at lave et ordentligt stykke arbejde, og forholde sig til den udbredte frustration over altid at blive presset på arbejdstempoet, blive målt på produktivitetseresultater og ikke have tid til at lave ordentlig kvalitet i produktet, servicen eller omsorgen.

Forskning i psykisk arbejdsmiljø viser, at det er her årsagerne til stress, depressioner og udbrændthed ligger. Faktisk viste en LO-undersøgelse allerede i starten af 1990'erne, at medlemmerne vurderede værdien af et ordentligt arbejde højere end lønnen. Begge dele er imidlertid blevet udhulet under den nye 'fleksible' kapitalisme, hvor arbejdsgiverne under kodeordet 'omstillingsparathed' har gjort de ansattes arbejdsforhold mere usikre både i ansættelsesform, arbejdstid og måden at organisere arbejdet på.

Europæiske kortlægninger viser, at både arbejdsintensitet og jobautonomi har været stigende over en årrække, for eksempel gennem selvstyrende teams. Man kunne så tro, at jobautonomien kunne kompensere for det større pres, men et nærmere eftersyn viser, at det kun er i den helt umiddelbare arbejdsudførelse de ansatte har fået mere at skulle have sagt. Virksomhederne har som middel til at øge produktiviteten delegeret kompetence og ansvar ned til den enkelte eller teamet, nogle har sågar fået 'selvledelse', samtidig med at arbejdskoncepterne i produktionen eller servicen er blevet standardiseret og kontrollen centraliseret. "Du bestemmer selv, så længe du er en succes", som bankdirektøren sagde i en nylig undersøgelse (Knudsen, Busck & Lind 2009: Medarbejderdeltagelsens betydning for arbejdsmiljøets kvalitet). Kravene, som skal drive arbejdsproduktiviteten i vejret, involverer medarbejdernes totale ressourcer i virksomhedens interesse, også ud over arbejdstiden. Arbejdslivet er blevet grådigt og grænseløst.

At lave et ordentligt stykke arbejde betyder for de fleste mennesker også at lave noget der er nyttigt for andre. Det er tvivlsomt, om det opleves som særligt nyttigt blot at skrabe profit hjem til sin virksomhed - eller rettere dem der ejer eller har aktier i den, og som for øvrigt kan finde på at sælge den i morgen. Dengang man

havde et job, hvor man byggede et godt skib eller et hus, der var værd at bo i, eller kunne give børn, syge eller ældre den omsorg, de havde brug for, var der god mening i arbejdet. Men hvis du under pressede arbejdsforhold blot laver en lille del af et produkt, der i øvrigt bliver fremstillet i Kina, til et marked, der egentlig ikke har brug for det, mister du meningen med at gå på arbejde. Eller hvis du bare skal sikre den størst mulige patientomsætning, elevomsætning, passageromsætning, godsomsætning, pengeomsætning osv. uden hensyn til kvaliteten eller nytten af det du laver, taber du også meningen af syne. I stedet søger folk en mening i forbruget. Pisket af politikere, medier og markedsføring sættes forbrugsevnen som målet for arbejdsindsatsen. Meningen med arbejdet og livet omsættes til omfanget af materielle goder og nyrehvervelser. Men det er en syg og uholdbar compensation, og de fleste ved det godt.

Allerede Karl Marx havde fat i arbejdets skabende betydning for mennesker. Sociologen Richard Sennett har beskrevet, hvorledes den nye liberaliserede og globaliserede kapitalisme underminerer de traditionelle værdier og den håndværksmæssige eller professionelle stolthed, der trods alt kunne opretholdes under tidligere kapitalistiske produktionsformer. Men erfaringen om værdien af og glæden ved at kunne lave et ordentligt stykke arbejde er ikke forsvundet. Det er erfaringen om uretfærdig behandling heller ikke, som sociologen Axel Honneth har vist.

Det er her fagbevægelsen skal finde kraften til at tage kampen op mod kapitalens skalten og valten. En kraft som yderligere understøttes af, at flertallet af lønmodtagere ifølge mange undersøgelser godt er klar over, at det de laver langt fra er miljømæssigt holdbart. Hvis de fik lov, kunne og ville de ansatte gerne bidrage til at gøre deres arbejde og arbejdsplads grønnere: "Vi ville da ikke producere noget, vi ikke kunne drømme om selv at spise" citerer Nielsen og Nielsen (2007) således nogle ansatte i fiskeindustrien for at sige.

Heri ligger altså indholdet i den dialog, som fagbevægelsen skal ud og føre med medlemmerne på arbejdspladserne. I diskussionen af hvordan arbejdets indhold og mening kan genereres og hvordan folks kreative evner kan udnyttes til at øge den samfundsmæssige nytte af arbejdet, åbnes der et perspektiv om et bedre liv og en anderledes verden, som kan få medlemmerne til at lytte og tro på, at det nytter at engagere sig. Afmagtsfølelsen og rodløsheden er stor på arbejdspladserne, men troen på fællesskabet er der stadig, som den nyeste undersøgelse af fagbevægelsens medlemmer viser (Bild m.fl. 2007). Fagbevægelsen kan give lysten til fællesskab orientering og være katalysator for at medlemmernes utilfredshed og indignation rettes mod konstruktive forbedringer af arbejdets mening og kvalitet. Hvis fagbevægelsen forstår at håndtere dette, har den et potentiale til at blive en vigtig medspiller i den kamp om økonomiens indretning, som uvægerligt vil komme

efterhånden som ressourcekrisen spidser til, og den økonomiske vækst kaster mindre og mindre arbejde af sig. Den kan dermed sikre, at der skabes en mere attraktiv modbevægelse til kapitalens tøjlesløshed end fremmedhadet.

Et potentiale for mobilisering af medlemmerne

Bevægelsen skal komme fra neden, fra de ansattes egne erfaringer, forslag og initiativer, som skal næres og støttes af fagbevægelsen. Der var ikke megen støtte at hente i fagbevægelsen, dengang de tusinder af ansatte på den engelske virksomhed 'Lucas Aerospace' sidst i 60'erne trodsede ledelsens lukningstrussel og brugte arbejdstiden til at udvikle og producere socialt nyttige produkter. Der var heller ikke megen forståelse i fagtoppen, da ansatte på danske værfter i 70'erne foreslog at stille dem om til at bygge vindmøller. I stedet krævede man statsstøtte, som fyldte godt i skibsredernes lommer, indtil næsten alle værfter lukkede - ironisk nok for siden at blive købt op af vindmølleindustrien. Men sådanne initiativer nedefra for at opretholde beskæftigelsen og lave noget nyttigt findes der mange af. Senest set i Argentina, hvor de ansatte efter at ejerne havde opgivet fabrikkerne under krisen i 2001 selv overtog dem og drev dem videre. I USA viste Saturn-projektet ved GM i 90'erne, i hvor høj grad de ansatte sammen med lokale fagforeninger kunne bidrage til og selv styre produktionen af en familiebil, det første alternativ til de forvoksede modeller på det amerikanske marked.

At give arbejdet ny mening og indhold rummer et potentiale, der kan mobilisere de fleste lønmodtagere, fordi det udgør så stor en del af deres liv. Arbejdets kulturelle betydning kan ikke undervurderes, hverken i tidligere epoker eller i dag. For den enkelte er det foruden en livsnødvendighed også en (mulig) skabende aktivitet med mulighed for selvrealisering, personlig udvikling og mening, samt en social samværs- og dannelsesform, der er afgørende for identitet og selvværd. Noget som forbrugerkulturen på ingen måde kan erstatte.

Omvendt er der ikke tvivl om, at de fleste på dagens arbejdsmarked bliver presset til at arbejde mere, end de egentlig har lyst til. Ifølge en undersøgelse fra 2008 ønsker 73% 'kortere arbejdstid' frem for 'højere indtægt'(IFKA-Analyse 2008). Kortere arbejdstid, så vidt muligt tilpasset folks individuelle behov, bør således være en del af fagbevægelsens strategi, og det er et oplagt svar på produktivetsræset på arbejdspladserne, at rationaliseringsgevinster i stedet for øget indkomst og forbrug omsættes til nedsat arbejdstid. USA er det klareste eksempel på det modsatte. Her er arbejdstiden øget konstant siden 1970'erne. Når fagbevægelsen i foråret 2010, lidt nølende, sagde ja til S-SF-planen om at forlænge arbejdstiden med 12 minutter dagligt, var det nok mere ud fra ønsket om at komme på banen i det politiske spil end ud fra troen på, at det var medlemmernes ønske.

Men det er samtidig vigtigt at fastholde kampen for andre former for beskæftigelse,

både fordi der er en mængde samfundsnyttige opgaver, der skal udføres, og fordi en masse, der står uden arbejde i dag, har brug for det. Måske svarer folk, at de vil arbejde mindre, fordi de i virkeligheden er utilfredse med arbejdets indhold, og det kan også være årsagen til, at så mange vælger en tidlig udtræden fra arbejdsmarkedet.

Inde i folks hoveder ville det være en kulturel kortslutning, hvis det at arbejde blev gjort til noget ligegyldigt, underordnet udfoldelsen i fritiden eller som borger i samfundet. Folks behov for arbejde, også erhvervsarbejdet, skal tages alvorligt, men det skal være et ordentligt og meningsfyldt arbejde. Både tanken om at arbejde mere eller at fordele krisens byrder gennem nedsat arbejdstid uden at ændre ved arbejdets eller produktionens indhold bygger på en elendighedsteori, som ikke er farbar.

En ny beskæftigelsespolitik i fagbevægelsen, som også er en politik for et nyt indhold i arbejdet, vil betyde, at der bliver plads til en god del af de mange, som er udstødt fra arbejdsmarkedet, netop fordi de ikke kunne holde til det meningsløse tempo. Flere og flere får for lidt tid mens andre får for meget tid. Omkring hver femte i den erhvervsaktive alder står i dag uden arbejde. Den aktuelle arbejdsmarkedspolitik retter sig alene efter virksomhedernes behov. "Vi brænder violiner for at holde dampmaskinerne i gang!", siger sociologen Ulrich Beck og tilføjer "at de mest værdifulde menneskelige og naturlige ressourcer ødelægges for at holde et ikke længere fremtidsdueligt beskæftigelsesmaskineri i gang".

Nye rammer for beskæftigelsen og arbejdets indhold

Et af de vigtigste mål for en ny beskæftigelsespolitik må være at få gjort op med produktivitræset og rationaliseringshysteriet ikke mindst i den offentlige sektor, hvor en stor del af det samfundsnyttige arbejde bliver udført. Produktivitetmålinger og kontrol smadrer simpelthen de offentligt ansattes lyst til at udføre et ordentligt stykke arbejde, som alles velfærd er så afhængig af. Hjemmehjælpernes udførelse af egne gøremål i arbejdstiden er nok det klareste udtryk for protesten imod det.

Men det kan også godt være, at arbejdet med at restaurere naturen, forbedre den kollektive transport og tage sig af syge og ældre ikke nødvendigvis skal udføres af kommune eller stat, men af nye strukturer og organisationer, som arbejder på et ikke-profitgivende grundlag. Denne 'tredje sektor', også kaldet 'socialøkonomien', udviser i andre lande et væld af forskellige organisationsformer. I Danmark har vi tidligere været gode til at oprette almenyttige foretagender, der gav os vand, elektricitet, uddannelse og meget mere. På denne måde kunne der skabes mange job. Derfor er det så vigtigt, at fagbevægelsen er en del af den modbevægelse, der skal sikre et socialt alternativ til vækstøkonomiens nedtur og i sidste ende forankre økonomien i samfundet igen. Det er ikke nogen naturlov, at et ordentligt arbejde

med ordentlige rammer i form af lovbestemmelser eller overenskomster skal foregå i enten privat eller offentligt regi. Det kan også ske i regi af almennyttige selskaber, andelsforeninger mv.

Fagbevægelsen har historisk opnået sine resultater ved at alliere sig med de dele af kapitalen, der så vækstmuligheder i den regulerede markedsøkonomi. Der synes ikke at være sådanne mulige alliancepartnere i dag. Både den finansielle og den produktive kapital er underlagt globale kræfter, som de ikke lyster eller evner at kontrollere, og som dagens politikere er lige så opgivende overfor. Dansk Folkepartis forsøg på at varetage 'den lille mands' interesser gennem blind tilslutning til de liberale og konservative kræfters støtte til kapitalens friløb er lige så patetisk, som det er farligt. Fagbevægelsen er tvunget til at satse på at løse sine kerneopgaver på basis af et nyt magtgrundlag, som kun kan bestå i den styrke medlemmerne, lønmodtagerne, giver den. Derfor må den, som aldrig tidligere, lytte til medlemmernes behov for et ordentligt arbejde af rimeligt omfang, støtte dem i den daglige kamp på arbejdspladserne for kvalitet frem for produktivitet i arbejdet og på samfundsplan arbejde for nye måder at måle arbejdets værdi på.

En ny og bæredygtig beskæftigelsespolitik kræver et større opgør med hele den økonomistiske tænkemåde, der præger de politiske institutioner i dag. Det kræver et nationalregnskab, der ikke blot måler på økonomiske processer, uanset om de har samfundsmæssig nytteværdi eller ej, og det kræver et begreb for arbejdsproduktivitet, der inkluderer kvaliteten af det udførte arbejde. Den sociale stabilitet i samfundet kræver beskæftigelse. Beskæftigelse i en økonomi, som er underlagt kapitalens og især finanskapitalens herredømme, kræver økonomisk vækst i et ikke længere muligt omfang. Der er ikke anden vej for fagbevægelsen end at kæmpe for en anden udvikling, som indebærer bæredygtigt og socialt nyttigt arbejde.

Det kan godt være at nye job indenfor disse områder bliver til en lavere løn end hidtil, men det samme vil ske hvis vi vælger at fortsætte ad det nuværende spor. Det vil også medføre mindre forbrug og skade vækstspiralen, men den skal der under alle omstændigheder findes et alternativ til. Den foreslåede nye strategi for at opretholde beskæftigelsen vil til gengæld kunne skabe mere meningsfulde jobs og et bedre arbejdsliv, hvorfor den vil kunne retablere fagbevægelsen i en vigtig samfundsmæssig rolle. At se fagbevægelsen som katalysator for lønmodtagernes ønske om at bevare eller få et ordentligt arbejde, og få mere mening i det, er ikke en omtænkning af fagbevægelsens grundlæggende berettigelse og funktion. Det er snarere en videreførelse af dens egentlige opgave, at sikre ordentlige og retfærdige arbejdsforhold, under nye historiske vilkår.

Referencer:

Bild, Tage m. fl. 2007: *Arbejdsliv og politik*, Aalborg Universitetsforlag
Beck, Ulrich 2002: *Fagre nye arbejdsverden*, København, Reitzels
Gore, Al 2009: *Vores valg*, København, Information
Honneth, Axel 2007: *Kampen for anerkendelse*, København, Reitzels
Jackson, Tim 2009: *Prosperity without growth: the transistion to a sustainable economy*, Sustainable development commission, UK
Nielsen, Kurt Aa, og Birger S. Nielsen: 'En solidarisk økonomi', *Social Kritik* nr. 112, 2007
Sennett, Richard 1999: *Det fleksible arbejde*, Århus, Hovedland
Sennett, Richard 2007: *Den nye kapitalisme*, Århus, Hovedland
UNEP, ILO 2008: *Green jobs: Towards decent work in a sustainable low-carbon world*, Cornell University.